

NÜFUS, TEHDİT Mİ YOKSA FIRSAT MI?

PROF. DR. MEHMET KARAGÜL'ÜN DÜNYA EKONOMİSİ KİTABINDAN,
PROF. DR. MAHMUT MASACA TARAFINDAN DERLENMİŞTİR.

- Dünya nüfusunun sürekli geometrik bir biçimde artış eğiliminde olması, bir kısım iktisatçı ve siyasetçi için dünya refahı açısından ciddi bir tehdit unsuru olarak görülürken bir başka kesim için ise önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.
- Ülkelerin refahını kıymetli maden stoklarına göre değerlendiren **Merkantilist** düşünce, nüfusu en önemli üretim kaynağı olarak görürken;
- 18. yy'da Avrupa nüfusunun hızla arttığı bir dönemde **Klasik iktisatçılardan** Thomas Robert Malthus ve D. Ricardo, nüfusu bir refah unsuru değil, aksine ekonomik ve sosyal problemlerin temel kaynağı olarak nitelemişlerdir.

-
- **Merkantilistler**, insanları bir üretim gücü olarak gördükleri için nüfus artışını teşvik etmişlerdir. Bu düşünce sahip olunan nüfusun etkin bir şekilde üretime katılması halinde anlamlı olmaktadır.
 - Çünkü *her doğan insan üretmek için iki ele ve bir beyne, tüketmek için ise sadece bir ağza sahiptir.* Bu gerçeklik insanın üretme kabiliyetinin, tüketme özelliğinden daha fazla olduğuna vurgulamaktadır.

-
- **Klasik iktisatçı** Malthus; Dünyadaki tarıma dayalı üretim imkânlarının aritmetik diziyle; 1, 2, 3, ... şeklinde arttığını ancak, tüketici olan insan nüfusunun ise geometrik diziyle; 2, 4, 8, ... olarak arttığını ifade etmektedir.
 - Buradan hareketle Malthus bilhassa eğitimsiz ve istihdam edilemeyen halkın ekonomik kalkınmayı engelleyeceğini savunduğu için nüfus artışının kontrol edilmesini şiddetle savunmaktadır.
 - Bu yaklaşıma göre Malthus, ilerleyen yıllarda ürün yetersizliğine bağlı kıtlığın gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel görmektedir.

- Görüldüğü üzere Klasikler, Merkantilistlerle karşılaştırıldığında nüfusun niceliğine değil, niteliğine daha fazla önem vermektedirler. Bu farklılık aslında Avrupa'da yaşanan toplumsal değişimin neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Çünkü Merkantilistlerin yaşadığı dönem ve iktisadi yapı, Klasiklerin yaşadığı zamana göre çok daha ilkel yöntemlerin üretimde kullanıldığı bir süreçtir.
- Dolayısıyla **Merkantilistler, nüfusun sayıca fazla olmasına itibar ederken, Klasikler ise sayıca az ama eğitilmiş bir nüfusa sahip olmayı tercih etmişlerdir.**
- Merkantilistlerin yoğun bir nüfusa sahip olmanın iktisadi kalkınma açısından gerekli olmasında, büyük ölçüde artan nüfusla birlikte işçi ücretlerinin düşeceği ve böylece maliyetlerdeki azalma ile uluslararası rekabette daha etkin olabilmenin mümkün olacağı beklentisi yatmaktadır.

DÜNYA NÜFUSUNUN GELİŞİMİ

- Dünya nüfusunun en hızlı arttığı dönem Tablo I'den de görüldüğü üzere 1950 sonrasındaki yıllar olmuştur.
- Dünya nüfusu 10 bin yıldır artışını sürdürmesine rağmen, esasen bu artış trendi son 200 yıldır daha belirgin bir hal sergilemiştir.
- Ancak 1930- 1950 yılları arasında söz konusu artışta hissedilir bir yavaşlama meydana gelmiştir. Bu dönem dünyada siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar yılları olarak bilinmektedir.

- Söz konusu dönemin öncesinde 1914- 1918 yılları arası yaşanan I. Dünya Savaşı ve bunun ardından 1929'da ortaya çıkan Büyük Bunalım, önemli gelişmeler olarak sayılabilir.
- Bu olaylardan kaynaklanan siyasi ve ekonomik çalkantılar, 1938 - 1942 yıllarında yaşanan II. Dünya Savaşı'nın da temellerini oluşturmuştur. Bu savaşın toplumsal ve ekonomik etkileri bir hayli ağır olmuştur.
- İlgili dönemde siyasi ve iktisadi sorunlar belirgin bir biçimde artmış, can ve mal kayıplarına ek olarak hastalıklar ve ölümler çoğalmış, evlilikler azalmış, yaşanan güvensizlik nedeniyle evli ailelerde bile doğum oranları düşmüştür.

- Ancak 1950'li yılların ardından dünyada yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarla birlikte nüfusta ciddi bir artış eğilimi başlamıştır.
- Bu dönemde başlayan nüfus artışında
- tarımdaki gelişme ve
- endüstrileşmenin hızlanması,
- tıp bilimindeki gelişmelere bağlı olarak doğum oranlarının artması,
- salgın hastalıkların azalması ve
- ortalama ömrün uzaması
- gibi nedenlerin önemli etkilerinin olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca teknolojik gelişmelere bağlı hayat şartlarının iyileşmesi ve güvenli ve yeterli su imkânlarının artmasının bu süreçte pozitif rol üstlendiğini de ifade edebiliriz.
- Söz konusu dönemde yaşanan hızlı nüfus artışı, **nüfus patlaması** olarak kabul edilmektedir.

Tablo 1: Dünya Nüfusunun Gelişimi

Yıllar	Dünya nüfusu
1000	310 milyon
1250	400 milyon
1650	500 milyon
1700	610 milyon
1750	790 milyon
1800	980 milyon
1850	1.260 milyar
1900	1.650 milyar
1910	1.750 milyar
1920	1.860 milyar

1930	2.070 milyar
1940	2.300 milyar
1950	2.520 milyar
1960	3.020 milyar
1970	3.700 milyar
1980	4.440 milyar
1990	5.270 milyar
2000	6.060 milyar
2010	6.660 milyar
2016	7.400 milyar

- Dünyadaki nüfusun hızlı bir ivme ile artarak bugünkü seviyesine ulaşmasında üç önemli sıçrama döneminden bahsetmek mümkündür:
- **I. Sıçrama:** Nüfusun artışındaki ilk sıçrama, insanoğlunun alet yapmaya başlaması ve yaptıkları aletler ile yabani hayvanlarla mücadele etme ve onları daha etkin avlayarak beslenme imkânlarını arttırdığı döneme rastlamaktadır.
- **II. Sıçrama:** İkinci sıçrama, insanoğlunun yaklaşık 10.000 yıl önce yerleşik hayata geçişiyle gerçekleşmiştir. Tarım devrimi olarak da adlandırılan bu dönemde, insanlar tarım toplumuna geçişle birlikte, toprağı ekip biçme, çeşitli ürünler yetiştirme ile bunları depolayarak kış dönemlerinde de rahat bir şekilde beslenme imkânına kavuşmuşlardır. Ayrıca hayvanları evcilleştirerek onların ürünlerinden faydalanmayı öğrenmiş ve böylece daha fazla insanın beslenmesine yetecek bir ortam hazırlanmıştır.

- **III. Sıçrama:** Dünya nüfusundaki üçüncü sıçramanın, sanayi devrimi sonrasında gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde kurulan sanayilerle, işlenen kaynakların artması, üretimin serileşmesi, beslenme ve barınma gibi ihtiyaçların bollaşması ve ucuzlaması yanında, ülke ekonomileri gelişmiş ~~ve insanların alım güçleri artmıştır. Bununla birlikte insanlığın gelişen teknoloji ile doğal şartlarla daha iyi mücadele edilebilmesi mümkün hale gelmiştir.~~
- 1750- 1850 yılları arasında en yüksek nüfus artışı Avrupa'da olmuştur. Bunun nedenlerini,
- Avrupa'da yaşanan sanayi devrimi ile
- tıp ve teknolojik gelişmelere bağlı gerçekleşen hayat süresinin uzaması olarak sıralamak mümkündür.
- Ayrıca Avrupa ve Kuzey Amerika'da bu yıllarda başlayan ölüm hızının düşmesi ve çocuk ölümlerinin üçte iki oranında azalması da etkili olmuştur.

- Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, özellikle 1950'lerden sonra gelişmiş ülkelerdeki nüfus artış hızının bir hayli azaldığı görülmektedir.
- Söz konusu düşüşte;
- iktisadi kalkınmanın ilerlemesi,
- eğitim düzeyinin artması,
- şehirleşmenin hızlanması ile
- kadınların çalışma hayatına katılmalarının
- etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bütün bunlara ilave olarak, hükümetlerin nüfus planlaması uygulamaya başlamalarının, nüfustaki azalışta ayrı bir etki oluşturduğunu da söyleyebiliriz.

NÜFUS, DOĞAL KAYNAK VE ÜRETİM İLİŞKİSİ

- Nüfus yani insan, ekonomik faaliyetlerin hem amacı hem de aracı konumundadır.
- Amacıdır; çünkü tüketen insandır. Daha çok insan daha çok tüketim, o da daha fazla üretim ve zenginlik anlamına gelmektedir.
- Aracıdır; çünkü üretimi yapacak olan tek varlık yine insandır. O zaman iktisadın iki temel eylemi *üretim* ve *tüketim* her ikisi de insana bağlı olduğundan, ne kadar insan; o kadar üretim ve tüketim anlamına gelmektedir.
- Bütün bunlara rağmen, bugüne kadar yaşanan iktisadi krizlerin, insanın haiz olduğu üretim ve tüketim özelliğinin dengeli bir şekilde yönetilememesinden kaynaklandığı söylenebilir.

- Öte yandan Malthus'un aşırı nüfus artışının kıtlığa neden olacağı yolundaki öngörülerinin gerçekleşmemiş olmasına rağmen, son yıllarda çevreci kesimler, dünya nüfusundaki aşırı artışın, doğrudan gıda yetersizliğine neden olmasa bile dünyanın sahip olduğu dengenin bozulmasına yol açması nedeniyle, çok daha büyük tehdit oluşturduğunu iddia etmektedirler.
- Söz konusu iddiaya göre; artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için daha fazla yeraltı ve yerüstü kaynağın kullanılacak olması, bir yandan doğal kaynakları bitme noktasına taşıırken, diğer yandan da artan sanayi üretimi nedeniyle havanın, suyun ve toprağın kirlenmesi kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.

- Ancak bugüne kadar geçen sürede yaşanan çevre kirliliğinin, %25'inin dünya nüfusunun % 5'ni barındıran ABD tarafından gerçekleştirilmiş olması, bu savın da geçerliliğini önemli ölçüde tartışılır hale getirmiştir.
- Nüfus ve üretim konusundaki bir başka problem de gerçekleşen küresel üretimin dağılımı ile nüfus dağılımının paralellik arz etmemesidir. Çünkü toplamda 76 trilyon \$ olan dünya GSYİH'nin yüzde 72'i olan 54 trilyon \$'ı sadece yüksek gelirli ülkeler tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, bu ülkelerin barındırdığı toplam nüfus dünya nüfusunun sadece % 13'ine karşılık gelen 960 milyon dolayındadır.

NÜFUSUN POZİTİF ETKİLERİ VE MALTHUS'A CEVAP

- Thomas Robert Malthus'un aşırı nüfus artışının kıtlığa yol açacağı yönündeki öngörülerinin bugüne kadar gerçekleşmemiş olmasının birçok nedeni sıralanabilir. Muhtemelen, bunların en önemlileri, Malthus'un insanın icatçı yönünü fark edememesi ve her doğan insanın, tüketmek için bir ağıza ancak üretmek için bir beyinle iki ele sahip olduğunu dikkate almamasıdır.
- Özellikle teknolojik gelişmelerdeki yaşanan baş döndürücü hız, gerek farklı üretim imkânlarının ortaya çıkmasına, gerekse mevcutların çok daha etkin bir biçimde kullanılmasına oldukça büyük katkı sağlamıştır.
- Ayrıca gelişen teknolojiye paralel yaşanan sanayileşme sürecinin; gerek üretim artışında, gerekse istihdam oluşturmada oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz.

- Ayrıca tarım alanlarının genişlemesinde ve verimliliğın artmasında kuşkusuz yaşanan teknolojik gelişmeye paralel, tarımda görülen makineleşme ile kimyevi gübre ve ilaç kullanımlarının neden olduğu üretim artışını da dikkate almak zorundayız.
- Bu bağlamda yeni tarım alanlarının üretime açılması, mevcut arazilerin çok daha verimli bir şekilde kullanılmaya devam edilmesi, hatta iklimin uygun olduğu bölgelerde yıllık iki, üç hatta dört sefer ekim yapılması gibi gelişmeler, umulanın çok üstünde tarım üretiminin artmasına imkân vermiştir.

-
- Artan nüfusun kıtlığa bağlı açlığa neden olmamasında bir başka neden ise dünyada yaşanan göç hareketleridir. Çünkü insanlık tarihi boyunca iktisadi ve güven kaygılarıyla, kıtalar ve ülkeler arası çok büyük göçlerin yaşandığını söyleyebiliriz.
 - Söz konusu göç hareketleri, bir taraftan dünya üzerinde üretim artışına imkân verirken, diğer yandan da bölgesel ölçekte ürün dengesizliğinin giderilmesinde etkili olmuştur.

- Bütün bunlara ilave olarak artan nüfusun ekonomik hayata olan doğrudan etkilerini de belirtmek gerekir. Nüfus artışının ekonomik hayata direkt etkilerini;
- vergi gelirlerindeki artış,
- mal ve hizmetlere yönelik olan talebin artması,
- yeni yatırım sahaları açılması ile
- yeni endüstri alanlarının genişlemesine bağlı piyasaların büyümesi ve
- işçi ücretlerinin düşmesi nedeniyle üretimin artması
- şeklinde sıralamak mümkündür. Ayrıca nüfusun dinamik bir yapı kazanması neticesinde iç ve dış piyasalarda rekabetin kolaylaşması, askeri savunmanın ve güvenlik harcamalarının azalması, gibi etkenler nüfus artışının diğer olumlu etkileri olarak ele alınabilir.

NÜFUS ARTIŞININ OLUMSUZ ETKİLERİ

- Artan nüfusun neden olduğu tehdit ve riskleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:
- Eğer artan nüfus için gerekli istihdam alanları oluşturulamazsa;
- bu yetersizliğin sonucunda işsizlik artacak,
- kişi başına düşen milli gelir miktarı düşecek,
- tasarruflar azalacak,
- yatırımlar düşecek ve ayrıca
- ihracat daralıp ithalat artacaktır.

- Dengeli bir nüfus artışı politikası oluşturulmadığı takdirde de
- bağımlı nüfus miktarı çoğalacak,
- insanların temel ihtiyaçlarını karşılamak zorlaşacak ve buna bağlı
- yetersiz beslenme ortaya çıkabilecektir.
- Dolayısı ile kendi bölgesinde ve ülkesinde istihdam ve beslenme imkânı bulmakta zorlanan insanlar için göç kaçınılmaz olacaktır.
- Öte yandan bölgesinden ve ülkesinde ekonomik ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan insanlar, birçok adi ve siyasi suçlara meyilli olacaklarından ülkedeki sosyal problemler de hızla artacaktır

-
- Diğer taraftan, artan nüfusla birlikte kaynak kullanımına olan ihtiyaç artacağından,
 - çevre kirlenmesi,
 - çarpık kentleşme ve
 - doğal kaynakların tükenme sürecine girmesi
 - gibi daha başka sorunlar da görülebilecektir.

NÜFUS ARTIŞI VE GÖÇ OLGUSU

- Ülke içi ve ülkeler arası yaşanan göç hareketleri, esas itibariyle sosyal bir mesele olmasının yanı sıra, çok önemli iktisadi, siyasi hatta kültürel etkileri de mevcuttur.
- Göç hareketlerini, devletlerin karşılıklı rızasına uyup uymadığına göre; yasal olanlar ve olmayanlar,
- bir de göçe konu olan insanların özelliklerine göre; emek hareketi ve beşeri sermaye göçü diye iki ayrı grupta inceleyebilir.
- Ayrıca göç hareketlerini nedenleri itibariyle iktisadi ve siyasi temelli olarak da ele almak mümkündür.

19.YY'DA AVRUPA'DAN SÖMÜRGE ÜLKELERİNE GÖÇ

- Özellikle 19. yy'da İngiltere'de ortaya çıkan hızlı nüfus artışı, İngiltere için birçok iktisadi ve sosyal sorunlara yol açarken o günkü yönetim, sanayide verimliliğin ve istihdamın arttırılması ve tarım alanlarının genişletilmesi gibi bilinen politikalara ek olarak, yurt dışına nüfus ihraç etme alternatifini de gündemine almıştır.
- İngiltere artan nüfusun beraberinde getirdiği tehditleri bertaraf edebilmek için sahip olduğu fazla nüfusu, diğer bölgeleri sömürge edinmekte bir araç olarak kullanmıştır. Bir zamanların *Güneş Batmayan İmparatorluğu* olarak kabul edilen *Büyük Britanya*, ana vatan için fazla gelen artık nüfusu, mevcut sömürge edindiği ve edinmek istediği diğer kıtalara sevk ederek küresel güç olma hedefini perçinlemiştir.

20.YY'DA GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDEN AVRUPA'YA GÖÇ

- 19. yy'da diğer bölgelere kıyasla Avrupa'da çok daha hızlı artan nüfus bu Kıtadan diğer kıtalara göç hareketinin yaşanmasına neden olmuştur. Ancak 20. yy'da tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır.
- Çünkü 20. yy'da Avrupa'da refah artışı, kadının iş hayatına katılması ve nüfus planlaması gibi nedenlerle nüfus artış hızında önemli bir düşüş yaşanırken, diğer bölgelerde tam aksi yönde bir gelişme gözlenmiştir.
- Bilhassa gelişmekte olan ülkelerde görülen hızlı nüfus artışı, bu ülkelerde iktisadi, sosyal ve siyasal yönden birçok sorunun yaşanmasına yol açmıştır.
- Bu gelişmelerin bir sonucu olarak 20 yy.da gelişmekte olan ülkelere Avrupa'ya bir göç dalgası başlamıştır.

- Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki beşeri sermayenin gelişmiş ülkelere neden gittiği sorusunun birçok nedeni vardır. Bunlar:
- Azgelişmiş ülkelerdeki istihdam darlığına karşılık, gelişmiş ülkelerdeki geniş iş imkânları,
- Azgelişmiş ülkelerdeki düşük ücretlere karşılık, gelişmiş ülkelerdeki yüksek ücretler,
- Azgelişmiş ülkelerdeki siyasal ve sosyal çatışmalar ve bunun yol açtığı karşılıklı ötekileştirme çabaları kapsamında yapılan siyasi suçlamalar,
- Gelişmiş ülkelerdeki hayat standartlarının daha yüksek olması,
- Azgelişmiş ülkelerde eğitilmiş zümrenin, ait olduğu toplumsal değerlerle genelde barışık olmaması,
- Yine azgelişmiş ülkelerdeki sosyal sermayenin zayıf olması nedeniyle, sosyal sorumluluk bilincinin gelişmemesi ve kişilerin ait olduğu toplum için fedakârlık yapma isteğinin yeterince olamaması.

NÜFUS ARTIŞININ DİĞER ETKİLERİ

- Nüfus artışının yol açtığı sorunların bir başkası, *iktisadi büyüme ile nüfus artış oranının dengeli ve eş zamanlı olmamasından kaynaklanan sıkıntılardır.*
- Diğer bir sorun ise *nüfusun miktarı ile askeri savunma arasındaki sıkı ilişkiden kaynaklanmaktadır.*
- Nüfus artışının düzensizliğinden kaynaklanan diğer bir sorun, *toplumdaki genç ve yaşlı nüfus dağılımındaki dengesizliktir.*
- *Ülkeler ve bölgeler arasındaki dengesizliğe neden olan nüfus artışının, gerek küresel boyutta gerekse milli ölçekte bir dizi iktisadi, sosyal hatta siyasi etkilere neden olduğu görülmektedir.*

NÜFUSU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- Bir ülkedeki nüfusun miktarını belirleyen en önemli etkenlerden birisi kuşkusuz; toplumdaki doğurganlık oranı ile ölüm oranı arasındaki fark ile bebek ölüm oranları ve ortalama ömrün uzunluğudur.
- Bir ülkedeki nüfusun miktarını etkileyen bir başka husus; yaşanan ve yaşanması muhtemel olan göç hareketleridir
- Sağlık alanındaki iyileşmelerin ülkelerin nüfusunu arttırıcı yöndeki bir başka etkeni, aşılama yoluyla önlenen bulaşıcı hastalıklardaki azalmalardır.
- Ülkelerin nüfuslarını nicel ve pozitif yönden etkileyen bir başka unsur olarak savaşlardaki azalmayı gösterebiliriz.

- Sanayileşmiş ve gelişmekte olan toplumlarda,
- *kadının iş hayatına katılması,*
- *bireyselliğin artması,*
- *aile olgusunun değer olarak önemini kaybetme eğilimi göstermesi,*
- *toplumda kariyer sahibi olmanın çocuk sahibi olmaktan çok daha itibarlı algılanır hale gelmesi*
- gibi sosyal alandaki değer kaymaları, doğurganlık oranının düşmesinde etkili olan çok önemli negatif değişimler olarak algılanabilir.
- Bütün bunlara paralel olarak resmi politika anlamında uygulamaya konan nüfus planlaması gibi politikalar, ilgili toplumlarda nüfus artışını frenleyen çok önemli faktörlerdir.

- Bunlara ilaveten, Dünya genelinde yaşanan hayat standartlarındaki olumlu gelişmeler ve sosyo-ekonomik seviyenin iyileşmesi, toplam nüfusu arttıran bir başka etkidir.
- Öte yandan ülkelerin uyguladığı eğitim politikalarının bir sonucu olarak, genelde kişilerin eğitim düzeyinin her geçen dönemde biraz daha artması, ilgili toplumlar açısından bir takım olumlu ve olumsuz gelişmeyi beraberinde getirmektedir.
- Çünkü eğitim düzeyinin artmasıyla kişiler, sadece kas gücüyle çalışmak için emeğini arz etme yerine, beşeri sermayesini pazarlayarak çok daha kariyerli işlere talip olabilmekte ve dolayısıyla iş hayatlarında daha verimli ve etkili bir konum yakalayabilmektedirler.
- Ancak söz konusu eğitim sürecinin uzamasıyla, kişilerin üretimden uzak ve bağımlı olma dönemleri artmakta, ayrıca bu dönemde eğitim için yapılan harcamaların toplum için çok ağır maliyetler getirdiğini de belirtmek gerekir.

UYGULANABİLECEK NÜFUS POLİTİKALARI

- Her toplum sahip olduğu imkân ve imkânsızlıkları dikkate alarak kendine has bir nüfus politikası geliştirmek zorundadır. Ancak bütün bunlar yapılırken, dikkat edilmesi gereken en önemli husus, bugün uygulanmaya başlanacak olan bir nüfus politikasının etkileri, en erken 20-30 yıl sonra kendisini gösterecek olmasıdır.
- Dolayısıyla ülkenin mevcut nüfus sorunlarından yola çıkarak uygulamaya konacak olan politikalar, gecikmeli bir etki doğuracağı için mevcut sorunlarımıza hiçbir etkisi olmayacaktır.
- Bu nedenle, uygulanacak olan politikalarda, normal seyir halinde 20-30 yıl sonraki muhtemel nüfus yapısı ile ilgili dönemde sahip olunmak istenen nüfus miktarı arasındaki farkı giderici politikalar uygulamaya konmalıdır.

- Nüfusla ilgili ileriye dönük planlar yapılırken, üzerinde durulması gereken bir başka husus; ülkenin iktisadi imkânları olmalıdır. Çünkü insan hem üreten hem de tüketen konumunda olduğu için her türlü ekonomik planlamada mutlak surette ülkenin nüfusu dikkate alınmak zorundadır.
- Ülkelerin uygulayacağı nüfus politikalarında optimal nüfus, seviyesine ulaşmak, ülkenin refah seviyesi açısından dikkate alınabilecek bir başka hedeftir. Fakat Çin ve İsviçre örneğinde görüldüğü gibi refah seviyesinin yüksek olması her vakit ilgili ülkenin küresel anlamda güçlü olduğu anlamına gelmemektedir.
- Bu bağlamda *optimal nüfus* ne demektir, bunun net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. *Optimal/en uygun nüfus* miktarını; kaynaklar, teknoloji ve diğer üretim faktörleri sabitken, aktif nüfus başına üretimi ve geliri en yüksek seviyeye çıkaracak olan nüfus miktarı şeklinde tanımlamak mümkündür.
- Bu çerçevede nüfus eğer, uygun değer üzerinde seyrediyorsa, emek başına kaynaklar ve fert başına gelir azalacak, lakin nüfus optimum değerinin altında ise emek başına kaynak ve gelir artacaktır. Lakin bu artış, ülkenin toplam gelirinin ve üretiminin artışı anlamına gelmeyecektir.

